ئابلىز ھەسەن

يۆتكىلىپ ئاقىدىغان دەريا

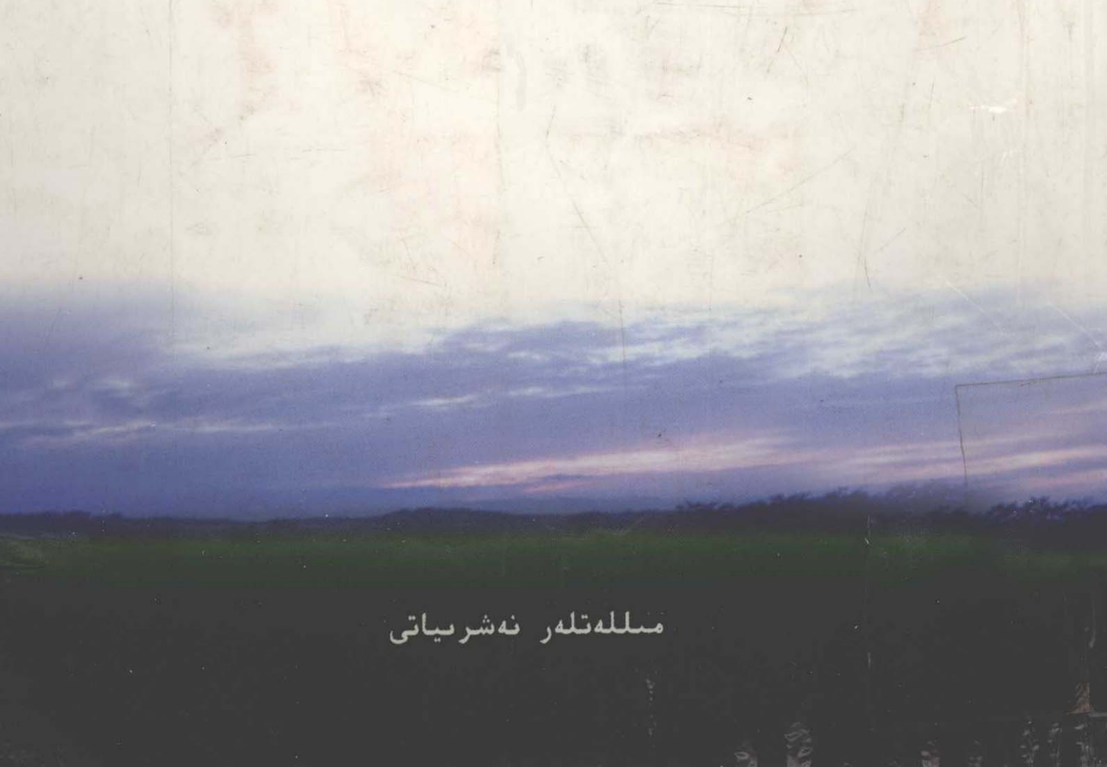

مىللەتلەر نەشرىياتى

ئابلىز ھەسەن

يۆتكىلىپ ئاقىدىغان دەريا

مىللەتلەر نەشرىياتى

责任编辑:穆罕默德·伊明　乔丰厚
责任校对:胡达拜地

图书在版编目(CIP)数据

改道的河/阿布力孜·艾山著. -北京:民族出版社,2002.6

ISBN 7-105-05063-2

Ⅰ.改… Ⅱ.阿… Ⅲ.长篇小说-中国-当代-维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.I247.5

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2002)第 033708 号

民族出版社出版发行
(北京市和平里北街 14 号　邮编 100013)
http://www.e56.com.cn
民族出版社微机照排　迪鑫印刷厂印刷
各地新华书店经销
2002 年 6 月第 1 版　2006 年 6 月北京第 1 次印刷
开本:850×1168 毫米　1/32　印张:17　字数:544 千字
印数:0001—3000 册　定价:22.00 元

该书如有印装质量问题,请与本社发行部联系退换
(维文室电话:64290862;发行部电话:64211734)

مەسئۇل مۇھەررىر: **مۇھەممەت ئىمىن، چياۋفېڭخۇ**
مەسئۇل كوررېكتور: **خۇدابەردى خېلىل**
كىتاب ئىسمىنى يازغۇچى: **دولقۇن قادىر**

يۈگىلىپ ئاقىدىغان دەريا

ئابلىز ھەسەن

نەشر قىلغۇچى : مىللەتلەر نەشرىياتى
ئادرېسى : بېيجىڭ شەھىرى خېپىڭلى شىمالىي كوچا 14-قورۇ
پوچتانومۇرى : 100013 ،تېلېفون نومۇرى :010-64290862
تارقاتقۇچى : مىللەتلەر نەشرىياتى شىنجاڭ خىزمەت پونكىتى
تور ئادرېسى : http://www.e56.com.cn
باسقۇچى : دىشىن باسما زاۋۇتى
سانتقۇچى : جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
نەشرى : 2002-يىل 6-ئايدا بېيجىڭدا 1-قېتىم نەشر قىلىندى
بېسىلىشى : 2002-يىل 6-ئايدا بېيجىڭدا 1-قېتىم بېسىلدى
ئۆلچىمى : 850×1168مم . 32 كەسلەم
باسما تاۋىقى : 17
سانى : 0001—3000
باھاسى : 22.00 يۈەن

نەشرىياتتىن

يولداش ئابلىز ھەسەن 1939-يىل 9-ئاينىڭ 3-كۈنى تۇرپان يېڭى شەھەردە مەرىپەتپەرۋەر ئائىلىدە تۇغۇلغان. ئۇنىڭ ئاتىسى ھەسەن ئاخۇن ئۆز پەرزەنتلىرىنىڭ ئىلىم-مەرىپەت باغچىسىدا تەربىيىلىنىشىگە ياخشى ئىمكانىيەت يارىتىپ بەرگەن.

ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئەدەبىياتىنىڭ ئاساسچىلىرىدىن بولغان ۋەتەنپەرۋەر شائىر ئابدۇخالىق ئۇيغۇر باشلىغان تۇرپان يېڭى شەھەرنىڭ ئەنئەنىۋى ئەدەبىي مۇھىتى ئۆسمۈرلۈك چېغىدىن باشلاپلا تىرىشچان، زېرەك ئابلىزنىڭ سەبىي قەلبىدە بەدىئىي ئەدەبىياتقا بولغان ئىنتايىن زور قىزىقىشنى قوزغىغان ۋە كۈچلۈك ھەۋەس ئويغاتقان. ئۇ تۇرپان شەھەرلىك باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چېغىدىن باشلاپ نۇرغۇن خەلق قوشاقلىرىنى، ئۆمەر مۇھەممىدى، ل. مۇتەللىپ، پوشكىن، لېرمونتوۋ قاتارلىق مەشھۇر شائىرلارنىڭ نۇرغۇن شېئىرلىرىنى يادلىۋالغان، ئۆزىمۇ شېئىر-قوشاق يېزىشقا باشلىغان، بۇ ئۈمىدلىك غۇنچىنىڭ تالانتىنى بايقىغان ئۇستازلىرى ئۇنىڭغا قىزغىن ئىلھام بەرگەن ۋە شېئىرلىرىنى تاللاپ مەكتەپ قارا دوسكىسىدا ئېلان قىلغان.

يولداش ئابلىز ھەسەننىڭ ئەدەبىي ئىجادىيىتى 1955-يىلى «شىنجاڭ ئەدەبىيات-سەنئىتى» (ھازىرقى «تارىم») ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىنغان «شۇ يولدا» ناملىق شېئىرى بىلەن باشلانغان. شۇندىن تارتىپ ھازىرغىچە «شىنجاڭ گېزىتى»، «تارىم»، «شىنجاڭ ياشلىرى»، «شىنجاڭ سودا گېزىتى»، «يېڭى قاشتېشى»، «ئاقسۇ ئەدەبىياتى»، «بوستان»، «ئىلى دەرياسى»، «قەشقەر ئەدەبىياتى»، «تەڭرىتاغ»، «بايىنغولىن گېزىتى»،

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com

«تۇرپان گېزىتى» قاتارلىق مەتبۇئاتلاردا 400 پارچىدىن ئارتۇق شېئىر، داستان، ھېكايە، ئەدەبىي ئوبزورلىرى ئېلان قىلىنغان. 1988-يىلى بېيجىڭ مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن «يۈرەك ساداسى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى («ھايات قەدرى» ناملىق بىرلەشمە توپلام تەركىبىدە) نەشر قىلىندى. 1990-يىلى شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى تەرىپىدىن «ھايات باھارى» ناملىق 2-شېئىرلار توپلىمى (بىرلەشمە) نەشر قىلىندى.

شائىر ئابلىز ھەسەن جۇڭگو قەلەمكەشلەر مەركىزى تەرىپىدىن تەييارلىنىپ جۇڭگو ئىشچىلار نەشرىياتى تەرىپىدىن 1993-يىلى نەشر قىلىنغان «جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەتلەر يازغۇچىلىرى قامۇسى»غا ۋە جىلىن خەلق نەشرىياتى 1992-يىلى نەشر قىلغان «ھازىرقى زامان خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىدىكى مەشھۇر شەخسلەر قامۇسى»نىڭ 3-تومىغا كىرگۈزۈلدى.

شائىر ئابلىز ھەسەن ھازىر شىنجاڭ يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ، جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەتلەر يازغۇچىلىرى جەمئىيىتىنىڭ، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى تەتقىقات جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئىتى، «كرورەن» ژۇرنىلىنىڭ تەھرىر ھەيئەت ئەزاسى.

مۇندەرىجە

بىرىنچى باب ئالتاي ئورمانلىرىدا .... (1)
ئىككىنچى باب تەلەيخان .... (36)
ئۈچىنچى باب چېگرىنىڭ ئىككى تەرىپىدە .... (81)
تۆتىنچى باب ھەمدۇل پالۋان .... (130)
بەشىنچى باب ئالتۇن ئۈزۈكنىڭ ئايلىنىشى .... (180)
ئالتىنچى باب ھەقىقتى كۆمۈلگەن ئادەملەر.......... (218)
يەتتىنچى باب باغراشتىن چىققان"سۇ ئادىمى" ... (257)
سەككىزىنچى باب ھوقۇق مالىمانچىلىقىدا .... (307)
توققۇزىنچى باب ھىجران چۆلىدە .... (345)
ئونىنچى باب پاجىئە .... (391)
ئون بىرىنچى باب رازىخانىنىڭ رازىلىق خېتى .... (438)
ئون ئىككىنچى باب داغدام يولدا جەم بولغانلار .... (487)

بىرىنچى باب

ئالتاي ئورمانلىرىدا

ئالتاي ئورمانلىرى نامىڭ ياڭرىسا
قاناتلىق خىيالىم ساڭا ئۇچىدۇ.
قايىنغان قەلبىمنىڭ چوڭقۇرىدا سەن
قوغۇشۇن ئاسمىنىڭدىن سۇمرۇغ چۈشىدۇ.

— ئەدەبىي خاتىرەمدىن.

بېشىدىن كۆپ ئىشلارنى ئۆتكۈزگەن رازىخان ئوغلى باتۇر قادىر بىلەن قىزى تەلەيخاننى تۇرپاندىكى تۇغقانلىرىنىڭ ياردىمىدە بېقىپ چوڭ قىلىپ ئوقۇتتى، ئازادلىقتىن كېيىن ئوغلىنى ھەربىي سەپكە ئۇزىتىپ قويدى. ئوغلى ھەربىي سەپتە يۆتكىلىپ يۈرۈپ ئاخىر ئالتاي ۋىلايىتىدىكى ھەربىي لاگىرىدا مۇقىمراق تۇرۇپ قالدى. بۇ ھەربىي لاگىردا ئەسكەرلەرگە 55 ياشقا كىرگەن، چېچى مەزگىلسىز ئاقىرىشقا باشلىغان ئوفىتسېر شۇي خەيلۇڭ يېتەكچىلىك قىلاتتى. ئۇنىڭ ئۆزىمۇ، ئىسمىمۇ ھەربىي سەپتىكى سەرگۈزەشتىلىرىگە قوشۇلۇپ كوللېكتىپلىشىپ كەتكەن. ئۇ يېتەكچىلىك قىلىپ تۇرۇۋاتقان جاي ئالتاي تاغلىرىنىڭ ئېگىز قاپتاللىرىدىن ئېقىپ ئۇلغىيىپ شارقىراپ چۈشىدىغان قىران دەرياسىنىڭ بويىدىكى بىر ئېگىز-رەك بۇرجەككە جايلاشقان. بۇ ھەربىي گازارما دەل-دەرەخلەرگە ئورىلىپ

دەريا بويى تەرەپكە تۈپتۈز سوزۇلۇپ كەتكەن ئاۋات بازاردىن ئانچە يىراق ئەمەس. يەرلىك ئاھالىلەر ئاغزىدا دەريانىڭ ”ئالتۇن چايقىغان دەپ رەم بولۇپ كەتكەن شوخ، تاتلىق، سوغۇق سۇلىرى ھەركۈنى ئەتىگەندە ئۆملەپ يەر بېغىرلاپ ھەربىي مەشىق ئېلىپ بېرىۋاتقان كوماندىر-جەڭچىلەرنىڭ مەشقىدەك رىتىملىق ئېقىپ تۇرىدۇ. ئۈزۈلمەس ئېقىن، ئۈزۈلمەس تىنىمسىز يېقىملىق شاۋقۇنلىرى كېچىلىرى پوستا مەزمۇت تۇرغان روھى ئۈستۈن جەڭچىلەرنىڭ سەزگۈر قۇلىقىغا مۇقامى تۆۋەنرەك ئورۇنلىنىۋاتقان توختاپ قالمايدىغان ساز كۈيىدەك يېقىملىق ئاڭلىنىدۇ.

بۈگۈن يەكشەنبە—جەڭچىلەرنىڭ ئىختىيارىي دەم ئېلىش كۈنى. ليەنجاڭ لاۋشۈينىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن ھەر يەكشەنبە كۈنى ھەربىر بەندىن بىردىن ئىككىگىچە جەڭچى ئۆز كوماندىرلىرىدىن رۇخسەت ئېلىپ، نۆۋەتى بويىچە يەكشەنبە—ئارام ئېلىش كۈنى بازارغا بارىدۇ. قالغان بارلىق كوماندىر-جەڭچىلەر يىراققا بارماي گازارما ئەتراپىدا بىر كۈنلۈك ئارامنى ئۆزلىرى خالىغان خىلمۇخىل مەدەنىي پائالىيەتلەر بىلەن كۆڭۈللۈك ئۆتكۈزىدۇ. بۈگۈن كەچتە يەكشەنبە قىلىپ بازاردىن قايتقان قۇلىقى ئۇزۇن بىر جەڭچىنىڭ ئاغزىدىن: ”بىزنىڭ ليەندۈيىمىزگە يۇقىرى رەھبەرلىك يېڭى بىر ۋەزىپە تاپشۇرۇپتۇ“ دېگەن ئادەتتىن تاشقىرى بىر خەۋەر تارقالدى. ئەگەر بۇ يېڭى ھەربىي ۋەزىپە بولسا مەخپىيەتلىكى ئىنتايىن چىڭ بولۇپ، مۇنداق ئاشكارا، تېز تارقىلىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى، قاچان، قەيەرگە بېرىپ، ئورۇنلايدىغان قايسى ۋەزىپە ئىكەنلىكىنى بىلىۋېلىشقا تەقەززا بولۇپ تۇرغان بىر تۈركۈم كوماندىر-جەڭچىلەر ليەن شتابىغا يىغىنىغا كىرىش ئالدىدا تۇرغان پەيجاڭ باتۇر قادىرنى گۈررىدە ئورىۋېلىشتى.

—پەيجاڭ نەگە بارىدىكەنمىز؟

—نېمە ۋەزىپە ئىكەن ئۇ؟

—ليەن بويىچە ھەممىمىز بارامسىزمۇ ياكى بىزنىڭ ئىزۋۇتلا بارامدۇ؟

باتۇر قادىر ئۆزىنى چۆرىدەپ ئورىۋالغان جەڭچىلەرنىڭ ھازىرلا جاۋاب كۈتىدىغان زەنجىرسىمان ئۇلانما سوئاللىرىغا دەررۇلا جاۋاب بەر-

مەي:

—مەنمۇ سىلەر بىلەن ئوخشاش، يىغىنغا كىرىپ ئۇققاندىن كېيىن ئاندىن جاۋاب بېرەي، بۈگۈن نەگە بارىدىغانلىقىمىزنى شۈي ليەنجاڭ ئۇقتۇرماقچى، —دېدى-دە، ليەن شتابىغا قاراپ ماڭدى.

ليەن شتابى خام كېسەك بىلەن قوپۇرۇلغان ئاددىي، قاتار ئۆيلەرنىڭ دەل ئوتتۇرىسىدىكى چوڭراق بىر ئۆي بولۇپ، ئوڭ يېنىدىكىسى قورال-ياراق ئىسكىلاتى قىلىنغان، سول يېنىدىكىسى ئارقا سەپ ئاشخانا ماددىي ئەشيالىرى ساقلىنىدىغان ئامبار ئىدى، قالغان ئۆيلەرنىڭ ھەممىسى جەڭچى، كوماندىرلارنىڭ ياتىقى ئىدى. ليەن شتابىنىڭ ئۇدۇلىدا يەنە بىر قاتار ئۆيلەرمۇ جەڭچى-كوماندىرلارنىڭ ياتىقى. ئىشىكلىرى بىربىرىگە ئۇدۇل تۇرىدىغان بىر قەۋەتلىك بۇ ئۆيلەرنىڭ ئوتتۇرىسىدا ناھايىتى كەڭ، ئۇزۇنغا كەتكەن مەيدان بار ئىدى، يىغىلىش سىگنالى بېرىلگەن ھامان جەڭچىلەر ياتاقلىرىدىن ئالدىراپ يۈگۈرۈپ چىقىپ ئاشۇ چوڭ مەيداندا سەپ تارتىپ رەتلىك تىزىلاتتى.

باتۇر قادىر ليەن شتابىغا يىغىنغا كىردى. يىغىنغا ئىزۋۆت كوماندىرلىرىنىڭ ھەممىسى قاتناشتى. بۇ كونا ليەندۈيدىن بىرقانچە ئوفىتسېر كەسىپ ئالماشتۇرۇپ يۆتكىلىپ كەتكەن بولغاچقا، يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبەرلىك ئورگىنى ليەندۈي خىزمىتىنى كۈچەيتىش يۈزىسىدىن تۈەنجاڭ لاۋشۈينى بۇ ليەندۈينىڭ مۇۋەققەت ليەنجاڭى ھەم جىداۋيۈەنى قىلىپ چۈشۈرگەن ئىدى. ئۇ يېڭى يۆتكىلىپ چۈشكەن بۇ كونا ليەندۈيدىكى ئۇيغۇر، قازاق جەڭچىلىرى بىلەنمۇ قىزغىن ئارىلىشىپ يۈرگەچكە، ئۇيغۇرچە، قازاقچە دائىم ئىشلىتىلىدىغان بەزى گەپ-سۆزلەرنىڭ مەنىسىنى ھەرھالدا يامان ئەمەس ئاڭلاپ چۈشىنەلەيتتى. تىلى تولۇق كەلمىسىمۇ، ئۇيغۇر، قازاق جەڭچىلىرىگە ئۆز ئويىنى سۆزلەپ، ئانچە-مۇنچە ئۇقتۇرالايتتى. ئۇ يىغىنغا قاتناشقان ليەندۈي كادىرلىرىغا بىرقۇر قارىۋېلىپ، ئالدىن تەييارلىۋالغان خاتىرە تىزىسىغا قارىمايلا سۆزىنى باشلىدى:

—يولداشلار، خەلق ھۆكۈمىتى بىزنىڭ ليەندۈيگە ئالتاي تاغلىرىغا چىقىپ دەرەخ كېسىپ قىران دەرياسىنىڭ يۇقىرى ئېقىنىدىن ئېقىتىپ

ئالتايغا ئېلىپ كېلىش ۋەزىپىسىنى تاپشۇردى.—ليەنجاڭ لاۋشۈي ھەرقايـ
سى ئىزۋوت كوماندىرلىرىغا يەنە بىر قۇر قاراپ چىققاندىن كېيىن سۆزىنى
داۋاملاشتۇردى،—بۇ ۋەزىپە ئۈچىنچى ئىزۋوتقا تاپشۇرۇلدى،—ئۇ پەيجاڭ
باتۇر قادىرغا نەق مەيداندا ئىمتىھان ئېلىش ئالدىدا تۇرغان ھەربىي
مۇئەللىمدەك يەر ئاستىدىن يەنە بىر قېتىم تىكىلىپ قارىدى،—مەنمۇ
ئۈچىنچى ئىزۋوت بىلەن بىرگە تاغقا چىقىمەن. ليەندۈيدە گاۋ شىمىن
فۇليەنجاڭ ھەرقايسىڭلار بىلەن بىرگە بولىدۇ.

ليەندۈي كادىرلىرىنىڭ يىغىنغا قاتنىششتىن ئىلگىرىكى جىددىيلىكى
تۈگىدى. گاۋ شىمىن فۇليەنجاڭ يۇقىرىدىن قانداق جىددىي ۋەزىپە چۈشـ
كەندۇ، دەپ تېڭىرقاپ قالغان ئىدى. لاۋشۈينىڭ يەتكۈزمە دوكلاتىنى
ئاڭلاپ ھېچقانداق يېڭىلىق ھېس قىلمىدى. لاۋشۈي ھەرقايسى ئىزۋوت
كوماندىرلىرىغا ئۆزى تاغقا چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئورۇنلايدىغان ۋەزىـ
پىسىنى بۇيرۇق شەكلىدە بايان قىلدى.

يىغىنغا قاناشقان كوماندىرلار ليەنجاڭ لاۋشۈينىڭ سۆزلىرىنى ناھايـ
تى دىققەت بىلەن ئاڭلىدى. ليەندۈيگە يۇقىرىدىن ھېچقاچان بۇنداق
ۋەزىپە چۈشمىگەن ئىدى. ھەرقايسى ئىزۋوت كوماندىرلىرى ليەندۈيگە
چۈشۈرۈلگەن بۇ يېڭى ۋەزىپىنىڭ ئېغىرلىقىغا ھېچبىر ۋايساپ كەتمىدى.
پەقەت ”بۇ ھەربىي ۋەزىپە ئەمەس، ئانچىكى ئىشلەپچىقىرىش ۋەزىپىسى
ئىكەنغۇ؟“ دەپ قويىدى ئىچىدە. ليەنجاڭ لاۋشۈي بۇ يېڭى ۋەزىپىنىڭ
ناھايىتى ئېغىر، لېكىن شەرەپلىك ئىكەنلىكىنى بىرئاز سۆزلىدى. چۈشۈرۈلـ
گەن بۇ يېڭى ۋەزىپىنىڭ ئارمىيە بىلەن خەلقنىڭ، ئارمىيە بىلەن خەلق
ھۆكۈمىتىنىڭ بىردەكلىكىنى ساقلاشتا، يەرلىك بىلەن ھەربىيلەرنىڭ مۇناـ
سىۋىتىنى كۈچەيتىشتە، يەرلىك ئاھالىلەرگە ئازادلىق ئارمىيىنىڭ ھەقىقەتەن
ئۆزلىرىنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن جان كۆيدۈرۈپ ئىشلەيدىغانلىقىنى تېخىمۇ
چوڭقۇر ھېس قىلدۇرۇشتا مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە ئىكەنلىكىنى تەكىتلەپ
ئۆتتى. يىغىن بىر سائەتچە داۋاملىشىپ تۈگىگەندىن كېيىن بەزى ئىزۋوت
كوماندىرلىرى لاۋشۈينى زىچ ئورىۋېلىپ، بۇ يېڭى ۋەزىپە ھەققىدە بەسـ
بەس بىلەن سوئاللار سوراشقا باشلىدى. بەزى كوماندىرلار ھەرقايسى

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com

بەنجاڭلارغا بۇ يېڭى ۋەزىپىنى يەتكۈزۈۋىدى، ھەرقايسى مىللەت جەڭچىلە-
رى ئىككىدىن، ئۈچتىن توپ-توپ بولۇشۇپ، مۇھاكىمە يۈرگۈزۈشكە
كىرىشتى. بەزى جەڭچىلەر: ”كۆرمىگەننى كۆرگىنىڭ—ئۆلمىگىنىڭ“ دې-
گەن گەپ بار. كۆرمىگەن جايلارنى بىرەر قېتىم كۆرۈۋالامدۇق؟ بىزمۇ
چىقساق بولاتتى، دەپ تەلەپ قويۇشقا باشلىدى. لېكىن ئۇرۇنلاشتۇرۇش
قەتئىي ئىدى، لىيەنجاڭ لاۋ شۈي ئاغزاكى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، باتۇر قادىر
يېتەكچىلىك قىلىۋاتقان ئۈچىنچى ئىزۋوتنىكى كوماندىر-جەڭچىلەردىن
باشقىلىرىنىڭ تاغقا ۋەزىپە ئىجرا قىلىش ئۈچۈن چىقىشىغا قەتئىي رۇخسەت
قىلمىدى. پەقەت ئىككى نەپەر ھەربىي ئاشپەز تولۇقلانغان بولدى، ئۇلار
مىللىي جەڭچىلەر ئىدى. ئۇلار ئەتە تاغقا قاراپ يولغا چىقىدۇ. ئۇلارنى
ئالتاي تاغلىرىنىڭ ھەيۋەتلىك يېشىل مەنزىرلىرى كۈتۈۋالىدۇ.

ئالتاي تاغلىرىدا ئالتۇن كۆپ، ئەمما كۆمۈر ئانچە جىق چىقمايدۇ.
ئالتاي شەھەر ئاھالىسىنىڭ كۆپىنچىسى ياغاچنى ئاساسلىق يېقىلغۇ قىلىدۇ.
ئالتاي تاغلىرىنىڭ زىچ ئورمانلىرىدىن كېسىلىشكە تېگىشلىك بولغان قېرى
دەرەخلەر—سامىرسىن، قارىغايلار كېسىلىپ تەپتەكشى پۇتالغاندىن كېيىن
يوغان ۋە ئۇزۇنراقلىرى ئىككى مېتىردىن قىلىپ ھەرىدىلىنىپ، خەنجەر
چوققىلىق تىك قىيالاردىن مىڭ نەچچە مېتىر پەسلىكتە ئېقىۋاتقان قىران
دەرياسىغا بىر يولى تاشلىنىدۇ.ئورمان ئىشچىلىرى، ئىككىدىن، ئۈچتىن
گۇرۇپپا بولۇپ، دەريانىڭ ئىككى تەرىپىنى ئەگىپ تۆۋەنلەپ، ھەتتا دولقۇن-
لۇق سوغۇق دەرياغا شۇڭغۇپ چۈشۈپ، بىرەر نۇقتىدا لەيلەپ تۇرۇپ
قالغان يوغان قارىياغاچلارنى بادرا بىلەن ئىتتىرگەن پېتى تاغ تۆۋىنىگە
قاراپ ئېقىۋاتقان قايىنامغا چۈشۈرىدۇ. قايىنامغا چۈشكەن ياغاچلار خېلى
بىر يەرلەرگە قەدەر لەيلەپ ئاققاندىن كېيىن يا سۇنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى
بىرەر نۇقتىدا، يا دەريانىڭ ئىككى قىرغىقىدا لەيلەپ توختاپ قالىدۇ.
ئورمان ئىشچىلىرى يەنە بادرىنى ئىشقا سېلىپ ياكى ئۆزلىرى سۇغا
چۈشۈپ، لەيلەپ توختاپ قالغان ياغاچ ماتېرىياللىرىنى دەريانىڭ ئوتتۇرى-
سىدىكى تۆۋەنگە—شىددەتلىك ئېقىۋاتقان سۇ قايىنىمىغا چۈشۈرىدۇ. بادرا
—ئادەمنىڭ توم بىلىكىدەك يوغان ئۇزۇن ياغاچ بولۇپ، ئۇچىغا ئۈچلۈق

تۆمۈر نەيزە ۋە ئىلمەك نەيزە ئورنىتىلغان. ئۇنىڭ بىلەن دەريادا لەيلەپ
ئاقماي تۇرۇپ قالغان ياغاچلارنى ئالدىغا، يەنى قايناملىغا ئىتتىرگىلىمۇ،
چوقۇپ سانجىپ ئالدىغا تارتىپ دەريانىڭ ئېقىش يولىغا راۋان چۈشۈرگىـ
لىمۇ بولىدۇ. بادرا — ئورمان ئىشچىلىرىنىڭ كېسىپ دەرياغا چۈشۈرۈلگەن
ياغاچلارنى سۇدا راۋان ئېقتىپ نىشان قىلىنغان مەنزىلگە ئېلىپ كېلىشتىـ
كى مۇھىم قوراللىرىدىن بىرى. ليەنجاڭ لاۋشۈي بېتەكلەپ ماڭدىغان
باتۇر قادىرنىڭ ئىزۋۇتىدىكى جەڭچىلەرگە ئون نەچچە بادرا، ئاشلىق
توشۇش ئۈچۈن ئۈچ ئۆكۈز، چوڭ ئون بەش ھەرە، ئون نەچچە پالتا
قاتارلىق ئەمگەك قوراللىرى تەييارلاپ قويۇلغان ئىدى. ليەنجاڭ لاۋشۈي
ئالتايدىكى يەرلىك ھۆكۈمەت خادىملىرى بىلەن ئالدىنئالا بىر قېتىم تاغقا
چىقىپ، كېسىلىدىغان، يەنى قۇرۇپ قالغان سامىرسىن، قىزىل قارىغاي،
تېرەكلەرگە بەلگە سېلىپ قويغان ئىدى، شۇڭا ئۇنىڭ يول باشلىغۇچى
بولۇشى تەبىئىي ئىدى. ئالتاي تاغلىرى پەلەمپەيسىمان ياكى تىك بولۇپ،
ماشىنا يولى يوق ئىدى. بەزى چاغلاردا ھەتتا يالغۇز ئاياغ يوللا بار ئىدى،
بۇنداق يولدا بىرلا ئادەم ئاران ماڭالايتتى. يەنە كېلىپ يۇقىرىغا ئۆرلەيدىـ
غان بولغاچقا، ئۇستىگە يېمەكلىك، ئون، گۇرۇچ قاتارلىقلار ئارتىلغان
ئۆكۈزلەرنى يالغۇز ئاياغ يول بىلەن تاغ باغرىلاپ يۇقىرىغا ئېلىپ چىقىش
ناھايىتى تەس ئىدى، تاغ باغرىلاپ يۇقىرىلىغانسېرى مىڭ نەچچە يۈز مېتىر
تۆۋەنلىكتە شارقىراپ ئېقىۋاتقان دەرياغا قاراپ ئادەمنىڭ قورققۇسى كېلەتـ
تى. سەللا ئېھتىياتسىزلىق قىلىنسا تاغنىڭ مىڭ نەچچە يۈز مېتىر تۆۋىنىگە
موللاق ئېتىپ چۈشۈپ كېتىش خەۋپى كۆرۈنۈپلا تۇراتتى.
ليەنجاڭ لاۋشۈي بىلەن پەيجاڭ باتۇر قادىر يېتەكچىلىك قىلغان
ئۈچىنچى ئىزۋۇت دۈشەنبە كۈنى ئەتىگەندە تاغقا قاراپ يۈرۈش قىلدى.
ئۈچىنچى ئىزۋۇتتا تۆت بەن بولۇپ ھەربىر بەندىن ئاجرىتىلغان بىر
جەڭچى بىلەن ئىككى ھەربىي ئاشپەزدىن تەشكىللەنگەن ترانسپورت گۇ-
رۇپپىسى ئەڭ ئالدىدا ماڭدى. بۇ گۇرۇپپا ئۈچ ئۆكۈزگە يېقىلغۇ ئوتۇندىن
باشقا بارلىق زۆرۈر لازىمەتلىكلەرنى، يەنى قازان-قومۇچ، ياغ، گۇرۇچ،
ئون...قاتارلىقلارنى ئارتىپ يولغا چىقتى. تۆت بەن تۆت مىلتىق ئېلىۋالـ

غان بولۇپ، ليەنجاڭ لاۋشۈي بىلەن باتۇر قادىرمۇ بىلگە يان قورال قىستۇرۇۋالغاندىن باشقا، قالغان جەڭچىلەرنىڭ قورال-ياراقلىرى پۈتۈنلەي لېيەن ئىسكىلاتىغا ئۆتكۈزۈۋېتىلدى.

جەڭچىلەرنىڭ روھى ئۈستۈن ئىدى، ئۇلار بازارنىڭ كەينىدىكى يول بىلەن مېڭىپ رەتلىك تىزىلىپ قىران دەرياسى بويىغا كەلگەندە باتۇر قادىرنىڭ بۇيرۇقى بويىچە جەڭچىلەر مېڭىشنى ئاستىلاتتى. ليەنجاڭ لاۋشۈي بارلىق جەڭچى-كوماندىرلارغا قاراپ، دەريانى قولى بىلەن كۆرسىتىپ تۇرۇپ دېدى:

—تاغقا چىقىپ بەلگىلەنگەن دەرەخلەرنى كېسىپ، پارچىلاپ دەريادا ئېقىتىپ مەشەگە ئېلىپ كېلىمىز. بۇ يەر دەريادىكى ياغاچ ئامبىرى بولىدۇ.

قىران دەرياسى ئۈستىگە قوندۇرۇلغان ياغاچ كۆۋرۈك ئاستى يۇقىرىدىن ئېقىپ كېلىۋاتقان ياغاچلارنى توختىتىۋالىدىغان چوڭ توساق بولۇپ، دەريا سۈيى تۆۋەنگە توسقۇنسىز دېگۈدەك دۆۋە-دۆۋە ياغاچلار ئاستىدىن كېچە-كۈندۈز ئېقىۋېرەتتى. لەيلەپ كەلگەن ئۇزۇن-قىسقا قۇرۇلۇش ۋە يېقىلغۇ ماتېرىياللىرى سۇ ئۈستىدە ۋە ئىككى قىرغاقتا تاغدەك دۆۋىلىنىپ، توشۇلۇش نۆۋىتىنى كۈتۈپ تۇراتتى. يالڭاچلانغان يەرلىك ئاھالە ۋە ئۈستىدىكى ئىشلەپ چېنىقىپ كەتكەن قاۋۇل ئورمان ئىشچىلىرى ھە دەپ سۇ ئۈستىدە لەيلەپ توختاپ قالغان ياغاچلارنى كەڭ قىرغاققا ھاسىراپ-ھۆمۈدەپ توشۇۋاتاتتى. ليەنجاڭ لاۋشۈينىڭ جەڭچىلەرنى تاغ ئورمىنىغا باشلاپ چىقىشتىن ئاۋۋال ياغاچ ئامبىرى قىلىنغان بۇ چوڭ دەريا كۆۋرۈكىگە ئېلىپ كېلىشى ئۇرۇش بولمىغان تىنچ شارائىتتا ئارمىيىنىڭ يەرلىك ھۆكۈمەت ۋە خەلق تاپشۇرغان ئىشلەپچىقىرىش ۋەزىپىسىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىشنىڭ ناھايىتى مۇھىملىقىنى، ئالتاي ۋىلايىتىدىكى ھەر مىللەت خەلقى ئۈچۈن جان كۆيدۈرۈپ ئىشلىگەندىلا ئاق كۆڭۈل، مېھماندوست يەرلىك ئاھالىلەرنىڭ تېخىمۇ زور ئىشەنچىسى ۋە قىزغىن ھىمايىسىگە ئېرىشكىلى بولىدىغانلىقىنى، خەلق ئاممىسىنىڭ زور ئىشەنچىسىدىن، قىزغىن ھىمايىسىدىن ئايرىلغان ئارمىيىنىڭ مەڭگۈ يېڭىلمەس ئورۇندا مەزمۇت تۇرالمايدىغانلىقىنى تونۇتۇش ئىدى، ئۇلار دەريا ياقىلاپ يۇقىرىغا ئىلگىرىلەۋەردى.

ئۈچ ئۆكۈزنى ھەيدەپ ماڭغان ترانسپورت گۇرۇپپىسى يەنىلا ئالدىدا ماڭدى. قالغان كوماندىر-جەڭچىلەر دەريا بويىدا قاتتىق ئىشلەۋاتقان ئورمان ئىشچىلىرىغا ياخشى تەسىر قالدۇرۇش ئۈچۈن كەڭرەك يولغا چىققاندا بەنلەر بويىچە ئۈچتىن-ئۈچتىن تەرتىپلىك تىزىلىپ مېڭىشتى. يول ماڭغانسېرى تارايماقتا ئىدى. شۇڭا ئۈچتىن ئەمەس، ئىككىدىن رەتلىك تىزىلىپ مېڭىشقا توغرا كەلدى. ئاخىرى بىر تەرىپى تاغ، يەنە بىر تەرىپى ھاڭ — خەتەرلىك يول ئالدىغا كەلگەندە لىيەنجاڭ لاۋشۈي تاغقا بىخەتەر چىقىش ئۈچۈن بىردىن تىزىلىپ مېڭىشقا، ھەرقايسى بەنلەر مەلۇم ئارىلىق تاشلاپ، ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئاستا-ئاستا مېڭىشقا بۇيرۇدى. ئۇلار تاغ باغرىلاپ بىر ھازا ماڭغاندىن كېيىن قىيپاش كەتكەن تاغ يولى بىلەن تۆۋەنگە چۈشۈشكە باشلىدى. ئۇلار دەريانىڭ يۇقىرى ئېقىنىنى بويلاپ ماڭغانلىقتىن، ئېگىزلىگەنسېرى چوڭ-كىچىك شارقىراتمىلىق دەريامۇ ئېگىزلەيتتى. چۈشكە يېقىن ئۇلار بىلەن بىرگە ئېگىزلەپ بارغان دەريانىڭ كەڭ يېيىلغان مول ئوت-چۆپلۈك بويىغا كەلدى. دەريا بويى كەڭ ئۇچۇقچىلىق ئىدى، بۇ ئۇچۇقچىلىقتىكى كەڭ سەينانى بىر ھەپتە بۇرۇن كېلىپ ياغاچ ئېقىتقان ئورمان ئىشچىلىرى چوڭ چۈشكۈن قىلغان ئىدى. بىرقانچە تاشلىق يەرنى ئورمان ئىشچىلىرى چوڭ-كىچىك تاشلارنى رەتلىك چۆرىدەپ تىزىپ ئوچاق قىلغانلىقىنى قويۇق ئىستا قارىداپ كەتكەن تاشلار دۆۋىسىگە قاراپ ئېنىق پەرق ئەتكىلى بولاتتى. لىيەنجاڭ لاۋشۈي تەييار ئوچاق ئورنى بار بۇ دەريا بويىدا ئارام ئېلىشنى ۋە چۈشلۈك تاماق يېيىشنى ئورۇنلاشتۇردى، ئاندىن ھەربىي تەلەپپۇزدا بۇيرۇق چۈشۈردى:

— ئىككى تەرەپكە پوس قويۇلسۇن! — دېدى جىددىي ھالدا. ئاندىن ئاۋازىنى بىرئاز پەسەيتىپ ئەسكەرتىپ قويدى، — ھوشيارلىقىمىزنى بوشاشتۇرۇپ قويۇشقا بولمايدۇ.

پەيجاڭ باتۇر قادىر ئىزۋۇت بويىچە دەرھال بەنجاڭلارغا لىيەنجاڭنىڭ بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلىشنى تاپشۇرۇۋېدى، بەنجاڭلار ھەش-پەش دېگۈچە بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىپ، نۆۋەت بويىچە بىرىنچى، ئىككىنچى بەندىن ئىككى جەڭچىنى ئۈچ يۈز مېتىرچە ئارىلىق تاشلاپ ئىككى تەرەپتىكى ئېگىزلىكتە

پوستا تۇرۇشقا بەلگىلىدى. قالغان جەڭچىلەرنىڭ بەزىلىرى هاردۇقنى چىقىرىش ئۈچۈن دەريا سۇلىرى ئۇلغايغان چاغدا سۇلىرى يالاپ ئىز قالدۇرغان چوڭ خادا تاشلارغا يۆلىنىپ يېتىشتى. بەزىلىرى دەريا لېۋىگە سۇ ئىچكىلى كەتتى. ئۈچ ئۆكۈز ئوشىشاق قورام تاشلار ئارىسىدىن ئۆسۈپ چىققان گىلەمدەك يېشىل بولۇق ئوت-چۆپلەر ئارىسىغا قويۇۋېتىلدى. ئاشپەزلەر تاماققا تۇتۇش قىلدى. بۇ يېقىن ئەتراپتا قۇرۇپ قاقشال بولۇپ كەتكەن دەرەخ شاخلىرى ناهايىتى كۆپ ئىدى. بىرقانچە جەڭچى بىر دەمدىلا قۇرۇپ قالغان دەرەخ شاخلىرى بىلەن قۇرۇق كۆتەكلەرنى ئوچاق ئالدىغا دۆۋىلەپ قويدى-دە، ليەنجاڭ لاۋشۈينىڭ يېنىغا كەلدى، لاۋشۈي ئۈستى قۇرۇپ قالغان، ئاستى كۆكلەپ شاخلىغان بىر قېرى دەرەخ تۈۋىدە تاماقلىنىپ بولۇپلا تاغقا چىقىش ھەققىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇشلارنى باتۇر قادىر بىلەن بىرگە مۇزاكىرە قىلدى. ئۇ ئىككى-ئۈچتىن بولۇشۇپ ئۆز يېنىغا كېلىۋاتقان جەڭچىلەرنى كۆرۈپ، گېپىنى قىسقارتىپ ئاخىرلاشتۇردى-دە، جەڭچىلەردىن:

—قانداق، هاردىڭلارمۇ، قورسىقىڭلار راسا ئاچقاندۇ-هە؟—دەپ هال سورىدى ۋە يېقىملىققىنە كۈلۈمسىرىدى.

—هارمىدۇق!—دېيىشتى بەزى جەڭچىلەر، لېكىن ئۇلارنىڭ چىرايىدىن ئېغىر دەرىجىدە هارغىنلىق چىقىپ تۇراتتى، شۇنداقتىمۇ جەڭچىلەر ليەنجاڭ لاۋشۈيگە يەر تېگىدىن تىكىلىپ قاراپ:

—هارمىدۇق، قورسىقىمىز توق، بىزگە ھېكايە ئېيتىپ بەرسىڭىز، —دېيىشتى. ليەنجاڭ لاۋشۈي ھەربىي كاكارى بار سېرىق شەپكىسىنى ئوڭ قولىغا ئېلىپ، ئاق ئارىلىغان چاچلىرىنى سول قولى بىلەن ئاستا يۇقىرىغا سىپاپ تۇرۇپ مەمنۇن بولغان هالدا كۈلۈمسىرىدى. ئۆز كوماندىرىنىڭ هاياتىغا قىزىققان جەڭچىلەر ئارام ئېلىش پۇرسىتىدىن پايدىلىنىپ ئۇنىڭ كۆرگەن-ئاڭلىغانلىرى ھەققىدە ھېكايە ئېيتىپ بېرىشىنى تەلەپ قىلماقتا ئىدى. ئۇنىڭ جەڭ بىلەن ئۆتكەن كەچۈرمىشلىرى، كۆرگىنى، ئاڭلىغىنى ئاز ئەمەس. لېكىن ئۇ ئۆزىنىڭ كەچۈرمىشلىرى ھەققىدە سۆزلەشنى ئانچە خالاپ كەتمەيتتى. ئۇ ياشقىنا بىر جەڭچىنىڭ سەپداشلىرى بىلەن پىچىرلى-

شىپ بولۇپ يەتكۈزگەن تەلەپ-ئىنكاسىنى ئاڭلىدى.
— لېيەنجاڭ، ئۆتكەن يىلى لېيەنمىزگە كەلگەن بىر پولك كوماندىرى
سىزنى ھېكايە ئېيتىشقا ئۇستا دەپ تىلغا ئالغان ئىدى، بۇ يەردىكى ياش
جەڭچىلەرنىڭ كۆپىنچىسى جەڭگە قاتنىشىپ باقمىغان. جەڭگە قاتناشقان
كەچۈرمىشلىرىڭىزنى سۆزلەپ بەرگەن بولسىڭىز.
سېرىق رېزىنكە ئايغىنى سېلىپ، ئىچىگە كىرىۋالغان ئۇششاق شې-
غىل، يىرىك قۇم، توپىلارنى تۆكۈۋاتقان لاۋشۈي ماقۇللۇقىنى كۆز ئىشارد-
سىدە بىلدۈرۈپ ئايغىنى كىيدى-دە، ھەرقايسى بەنلەردىن قىزىقىپ كې-
لىپ ئەتراپىغا ئىختىيارىي يىغىلغان ئون نەچچە جەڭچىگە بىر قۇر
سەپسېلىپ قاراپ چىقتى. بۇ جەڭچىلەر ئىچىدە يېشى بىرئاز چوڭراقلىرى
گەنسۇ، خېنەن، ئەنخۇيدىن كەلگەن، مىللىي جەڭچىلەرنىڭ كۆپىنچىسى
غۇلجا، قۇرغاس، چۆچەك، تۇرپان قاتارلىق ۋىلايەت ۋە ناھىيىلەردىن
كەلگەن، ئۇلارنىڭ ئىچىدە بۇ يىل ھەربىي سەپتىن قايتىش ۋاقتى توشۇپ
قالغانلىرىمۇ بار ئىدى. ھەممىسى لېيەنجاڭ لاۋشۈينىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلاشقا
تەقەززا، بولۇپ، تەييار تاشلارنى دومىلىتىپ لېيەنجاڭنىڭ يېنىغا ئېلىپ
كېلىپ ئورۇندۇق قىلىپ ئولتۇرۇشتى.
كەڭ يېيىلغان دەريا سۈيى پارقىراپ تۇرغان كۈن نۇرىدا كۈمۈشتەك
چاقنايتتى. دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدىكى يوغان تىك خادا تاشلارغا ئۇرۇلغان
كۈمۈش سۇلار شارقىراپ يېقىملىق كۈي ھاسىل قىلىپ تاغ تۈۋىنىگە
تىنىمسىز ئاقماقتا ئىدى. ئون نەچچە چامدام يىراقلىقتا ئېسىلغان يوغان
داشقازان ئاستىدا باياتىن ئېلىپ كېلىنگەن قۇرۇق ئوتۇنلار چاراسلاپ
كۆيمەكتە ئىدى. ئاشپەزلەر ھە دەپ ئالدىراپ جەڭچىلەرنىڭ ئېسىدە
قالغۇدەك تاماق ئېتىش ئۈچۈن چوڭ داستا گۈرۈچ يۇيۇۋاتاتتى. ئۇششاق
توغرالغان ئاق لوبو ۋە گۆشلەر تاغقا يۈرۈش قىلىش ئالدىدىلا تەييارلىنىپ
بولغان ئىدى. لاۋشۈي تاماق پىشقىچە بولغان ئارىلىقتىكى بوش ۋاقتىنى
پايدىلىنىپ ئۆز يېنىدىكى ئارام ئېلىۋاتقان بىر تۈركۈم ياش جەڭچىلەرگە
كۆرگەن-بىلگەنلىرى ھەققىدە ھېكايە ئېيتىپ بېرىشكە باشلىدى. ئۇ ئۆزى
تۇرغان لېيەندىكى ئىشلارنى سۆزلەپ بولۇپ ھاياجانلانغان ھالدا بىر

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com